

Oud, ouder, ...oudst

JEROEN VAN GINNEKEN EN NICO VAN NIMWEGEN

De maximale levensverwachting is in een aantal rijke landen in de afgelopen 160 jaar met bijna 40 jaar gestegen. Dit is één van de meest opvallende demografische ontwikkelingen. Volgens sommige vooraanstaande demografen zal deze stijging in een tempo van bijna drie extra levensmaanden per jaar ofwel ongeveer zes uur extra per etmaal doorzetten. Maar waar ligt de grens? Vooral de laatste decennia neemt het aantal mensen dat superhoge leeftijden bereikt in ieder geval flink toe. Op zoek naar Methusalem.

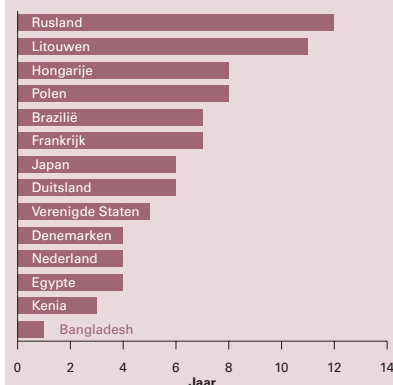

Foto: Lauralees/flickr.com

demodata

VERSCHIL IN LEVENSVORWACHTING TUSSEN SEXEN

Bijna over ter wereld hebben vrouwen bij geboorte een hogere levensverwachting dan mannen. Rond de geboorte sterven meer jongens dan meisjes. Ook hebben mannen vaker ongelukken doordat ze roekelozeler zijn. Het aantal jaren dat vrouwen gemiddeld langer leven verschilt echter enorm per land. In Rusland gaat het om maar liefst 12 jaar. In Nederland is de voorsprong van vrouwen 4 jaar.

Bron: World Population Datasheet, 2011

Onderzoek daar wees uit dat sprake was van een bijzonder geval van uitkeringsfraude: het overlijden van een dierbare werd niet aangegeven bij de autoriteiten zodat de pensioenuitkering kon doorlopen! Informatie over superouden moet dus met de nodige voorzichtigheid worden behandeld.

Het IDL bestand over supereeuwelingen

In het kader van een internationaal onderzoek verzamelen demografen gegevens over mensen die ouder dan 110 jaar zijn geworden: de zogenaamde International Database on Longevity (IDL). Dit onderzoeksproject, waar Nederland helaas niet in vertegenwoordigd is, wordt geleid door het Max Planck Instituut in Rostock. De onderzoekers nemen alleen die ouderen op waarvan de geboorte- en de sterftedatum aan de hand van documenten kan worden vastgesteld. Alle gegevens worden gecontroleerd aan de hand van uniforme criteria. De geboortedatum wordt bij voorkeur vastgesteld met behulp van een geboorteakte die is vastgelegd in een bevolkingsregistratiesysteem. Om bruikbaar te zijn voor de bepaling van supereeuwelingen moeten deze registratiesystemen minimaal 110 jaar bestaan en in de praktijk zelfs enkele decennia langer. Veel Europese landen kennen een dergelijk systeem. Zweden (net als overigens Nederland) reeds sinds 1850. Andere landen, zoals bijvoorbeeld Engeland en Wales (in 1874), waren later. In een aantal landen is gebruik gemaakt van gegevens van oude volkstellingen om de datum van geboorte vast te stellen. Dit is met name het geval in de Verenigde Staten waar het bevolkingsregistratiesysteem pas veel later werd ingevoerd. De datum van overlijden is in alle deelnemende landen vastgesteld aan de hand van sterfteaktes die eveneens deel uitmaken van bevolkingsregistraties. De huidige versie van de IDL omvat 672 supereeuwelingen uit 15 landen. Gezien de reeds lang bestaande sterfteverschillen tussen vrouwen en mannen zal het niet verbazen dat vrouwen sterk oververtegenwoordigd zijn: van de alleroudsten is 600 vrouw en 72 man. Het grootste aantal geregistreerde supereeuwelingen is tot nu toe afkomstig uit de Verenigde Staten (341) gevolgd door Japan (78) en het Verenigd Koninkrijk (66).

Oudste mens ooit

De tabel laat de gegevens zien van de 22 personen waarvan het vaststaat dat ze ouder dan 115 jaar zijn geworden. Het ouderdomsrecord staat

bij de vrouwen op naam van de Francaise Jeanne Calment. Zij werd in 1875 in Arles geboren en overleed in dezelfde stad in 1997. Jeanne Calment werd 122 jaar en 164 dagen oud. Zij kwam uitgebreid in het nieuws toen in 1988 in Arles het verblijf van Vincent van Gogh aldaar een eeuw eerder werd herdacht. Jeanne was bij deze viering 113 jaar oud en kon zich goed herinneren dat zij Vincent destijds als 13 jarig meisje had ontmoet. Jeanne Calment is de enige persoon waarvan met zekerheid is vastgesteld dat zij ouder dan 120 jaar is geworden. De oudste geregistreerde man is Christian Mortensen die in 1882 in Denemarken werd geboren. Hij overleed in 1998 in Californië. Hij werd 115 jaar en 225 dagen oud.

Nederlands oudsten

Helaas is Nederland niet in de IDL opgenomen, maar dit betekent niet dat ons land geen super-ouden kent. De oudste vrouw ooit in Nederland was Hendrikje van Andel-Schipper. Zij werd op 29 juni 1890 in Drenthe geboren en overleed daar op 30 augustus 2005 in de leeftijd van 115 jaar en 62 dagen. Er is in ons land lange tijd een controverse geweest over de langstlevende man, maar inmiddels bestaat er geen twijfel meer over dat dit Jan Machiel Reyskens was. Hij werd op 11 mei 1878 in België geboren en overleed in Zuid-Holland op 7 januari 1990. Hij werd 111 jaar en 241 dagen oud.

De gegevens over de supereeuwelingen in de IDL laten het voor het eerst ook toe om de sterfte op zeer hoge leeftijd te onderzoeken. De sterftekanalen op deze hoge leeftijd blijken erg stabiel: in de leeftijd tussen 110-114 jaar is de gemiddelde sterftekans ongeveer 50 procent. Dit betekent dat van alle personen die de leeftijd van 110 jaar bereikten, de helft was overleden voordat ze hun volgende (de 111ste) verjaardag konden vieren. Dat geldt ook voor de 111, 112, 113 en 114-jarigen. Ook in deze leeftijdsgroepen werd steeds ongeveer de helft nog een jaar ouder. De gemiddelde resterende levensverwachting op de leeftijd van 110 jaar was voor de in de IDL opgenomen ouderen ongeveer 1,4 jaar.

Tot slot

De studie van de alleroudsten biedt nieuwe inzichten in de veroudering van de bevolking en kan ook helpen licht te werpen op de grenzen van de groei in levensduur. Spelen vooral genetische factoren een rol bij het bereiken van een zeer hoge leeftijd, of zijn het gedragsfactoren die tot lange levensduur bijdragen? Of is het een combinatie van beide? Ook het verouderingsproces als zodanig kan met deze nieuwe gegevens beter worden bestudeerd. Is het bijvoorbeeld zo dat de groep zeer oude deze hoge leeftijd bereikt omdat het verouderingsproces zich bij hen langzamer voltrekt? Of betreft het hier een select gezelschap van mensen die het gehele leven al een (zeer) goede gezondheid hadden? Recent Amerikaans onderzoek lijkt er trouwens op te wijzen dat 100-jarigen zich wat leefstijl betreft niet echt onderscheiden van de minder ouden, en net zo (on)gezond leven. Worden zij soms door hun goede genen beschermd? Vragen genoeg om het onderzoek naar de alleroudsten voort te zetten.

Geregistreerde oudste supereeuwelingen (115 jaar en ouder)

Volgorde	Naam	Geboortejaar	Leeftijd	Land van geboorte
1	Jeanne Calment	1875	122 jaar, 164 dagen	Frankrijk
2	Sarah Knauss	1880	119 jaar, 97 dagen	Verenigde Staten
3	Lucy Hannah	1875	117 jaar, 248 dagen	Verenigde Staten
4	Marie-Louise Meilleur	1880	117 jaar, 230 dagen	Canada
5	Maria Capovilla	1889	116 jaar, 347 dagen	Ecuador
6	Tane Ikai	1979	116 jaar, 175 dagen	Japan
7	Elizabeth Bolden	1890	116 jaar, 118 dagen	Verenigde Staten
8	Maggie Barnes	1882	115 jaar, 319 dagen	Verenigde Staten
9	Christian Mortensen (man)	1882	115 jaar, 253 dagen	Denemarken
10	Charlotte Hughes	1877	115 jaar, 228 dagen	Verenigd Koninkrijk
11	Edna Parker	1893	115 jaar, 220 dagen	Verenigde Staten
12	Margaret Skeete	1878	115 jaar, 192 dagen	Verenigde Staten
13	Gertrude Baines	1894	115 jaar, 158 dagen	Verenigde Staten
14	Emiliano Mercado del Toro (man)	1891	115 jaar, 156 dagen	Puerto Rico
15	Bettie Wilson	1890	115 jaar, 153 dagen	Verenigde Staten
16	Julie Winnfred Bertrand	1891	115 jaar, 124 dagen	Canada
17	Maria de Jesus	1893	115 jaar, 114 dagen	Portugal
18	Susie Gibson	1890	115 jaar, 108 dagen	Verenigde Staten
19	Hendrikje van Andel-Schipper	1890	115 jaar, 62 dagen	Nederland ^[a]
20	Maude Farris-Luse	1887	115 jaar, 56 dagen	Verenigde Staten
21	Marie Brémont	1886	115 jaar, 42 dagen	Frankrijk
22	Annie Jennings	1884	115 jaar, 8 dagen	Verenigd Koninkrijk

^[a] Aanvulling IDL

Bron: IDL

LITERATUUR:

- Christensen, K., G. Doblhammer, R. Rau en J.W. Vaupel (2009), Ageing populations: the challenges ahead. *The Lancet*, 374(9696), pp. 1196-1208.
- Maier, H., J. Gampe en J.W. Vaupel (2011), Auf der Suche nach dem modernen Methusalem: neues Wissen über Sterblichkeit im Alter über 110. *Demografische Forschung aus Erster Hand*, 8 (1), pp. 1-2.

Prof. dr. J.K.S. van Ginneken, e-mail:

ginneken@nidi.nl, en drs. N. van Nimwegen,

e-mail:nimwegen@nidi.nl, NIDI.

Foto: Wetenschap24.nl

Jeanne Calment, 22 jaar

...en 121 jaar.

Foto: © Wikimedia Commons

